

ТЕМА 19. ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ. ІНШІ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ. ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

1. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.
2. Примусові заходи медичного характеру.
3. Примусове лікування.
4. спеціальна конфіскація.
5. Поняття заходів кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб.

1. У 2017 р. КК України доповнено новим розділом XIII «Обмежувальні заходи», який містить ст. 911 «Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство». Обмежувальні заходи застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство.

Так, в *інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством*, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених КК України, від кримінальної відповідальності чи покарання, *суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів*, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені *такі обов'язки*:

- 1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;
- 2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;
- 3) заборона наблизатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;
- 4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;
- 5) направлення для проходження програми для кривдників.

Ці заходи застосовуються до особи, яка на момент вчинення домашнього насильства досягла 18-річного віку.

Заходи можуть застосовуватися *на строк від одного до трьох місяців* і за потреби можуть бути продовжені *на визначений судом строк, але не більше як на 12 місяців.*

2. Примусові заходи медичного характеру – це надання за рішенням суду амбулаторної психіатричної допомоги, поміщення особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, в спеціальний лікувальний заклад з метою її обов'язкового лікування, а також запобігання вчиненню нею суспільно небезпечних діянь (ст. 92 КК України).

Метою заходів медичного характеру є обов'язкове лікування особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, а також запобігання вчиненню нею таких діянь.

Примусові заходи медичного характеру можуть бути застосовані до таких осіб:

- 1) які вчинили у стані неосудності суспільно небезпечні діяння;
- 2) які вчинили у стані обмеженої осудності КП;
- 3) які вчинили КП у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку або під час відбування покарання.

Таким чином, підставами застосування примусових заходів медичного характеру є:

- а) вчинення особою суспільно небезпечного діяння, що містить ознаки конкретного КП;
- б) наявність у особи психіатричного захворювання;
- в) така особа становить небезпеку для суспільства.

У ст. 94 КК України дається перелік *видів примусових заходів медичного характеру*. Суд призначає конкретний вид примусового лікування виходячи з характеру та тяжкості захворювання, тяжкості вчиненого діяння, з урахуванням ступеня небезпечності психічно хворого для себе або інших осіб.

Такими видами примусових заходів медичного характеру є:

1) *надання амбулаторної психіатричної допомоги в примусовому порядку* (може бути застосоване судом стосовно особи, яка страждає на психічні розлади і вчинила суспільно небезпечне діяння, якщо особа за станом свого психічного здоров'я не потребує госпіталізації до закладу з надання психіатричної допомоги);

2) *госпіталізація до закладу з надання психіатричної допомоги із звичайним наглядом* (може бути застосована судом щодо психічно хворого, який за своїм психічним станом і характером вчиненого суспільно небезпечного діяння потребує тримання у закладі з надання психіатричної допомоги і лікування у примусовому порядку);

3) *госпіталізація до закладу з надання психіатричної допомоги з посиленням наглядом* (може бути застосована судом щодо психічно хворого, який вчинив суспільно небезпечне діяння, не пов'язане з посяганням на життя інших осіб, і за своїм психічним станом не становить загрози для суспільства, але потребує тримання у закладі з надання психіатричної допомоги та лікування в умовах посиленого нагляду);

4) *госпіталізація до закладу з надання психіатричної допомоги із суворим наглядом* (може бути застосована судом щодо психічно хворого, який вчинив суспільно небезпечне діяння, пов'язане з посяганням на життя інших осіб, а також щодо психічно хворого, який за своїм психічним станом і характером вчиненого суспільно небезпечного діяння становить особливу небезпеку для суспільства і потребує тримання у закладі з надання психіатричної допомоги та лікування в умовах суворого нагляду).

Якщо не буде визнано за необхідне застосування до психічно хворого примусових заходів медичного характеру, а також у разі припинення застосування таких заходів, суд може передати його на піклування родичам або опікунам з обов'язковим лікарським наглядом.

Примусові заходи медичного характеру є безстроковими. Вони призначаються до видужання особи або до зміни ступеня тяжкості захворювання, коли особа перестає бути небезпечною для себе та інших.

Таким чином, примусові заходи медичного характеру можуть продовжуватися, змінюватися та припинятися. Це здійснюється судом за заявою представника психіатричного закладу (лікаря-психіатра), який надає особі таку допомогу, до якої додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який обґрунтовує необхідність продовження, зміни або припинення застосування таких примусових заходів.

Зміна або припинення застосування примусових заходів медичного характеру може здійснюватися судом також за заявою особи, до якої застосовуються примусові заходи медичного характеру, її захисника або законного представника у разі, якщо така особа за станом свого здоров'я не може усвідомлювати свої дії (бездіяльність) чи керувати ними, в тому числі не може усвідомлено подати до суду відповідну заяву. До заяви додається висновок комісії лікарів-психіатрів закладу, в якому особі надається психіатрична допомога, або, у разі наявності, висновок обраного нею незалежного лікаря-психіатра.

Особи, до яких застосовані примусові заходи медичного характеру, підлягають огляду комісією лікарів-психіатрів не рідше одного разу на 6 місяців для вирішення питання про наявність підстав для звернення до суду із заявою про припинення або про зміну застосування такого заходу.

У разі відсутності підстав для припинення або зміни застосування примусового заходу медичного характеру представник закладу з надання психіатричної допомоги (лікар-психіатр), який надає особі таку психіатричну допомогу, направляє до суду заяву, до якої додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який містить обґрунтування про необхідність продовження застосування примусового заходу медичного характеру.

У разі необхідності продовження застосування примусового заходу медичного характеру понад 6 місяців представник закладу з надання психіатричної допомоги (лікар-психіатр), який надає особі таку психіатричну допомогу, повинен направити до суду за місцем знаходження закладу з надання психіатричної допомоги заяву про продовження застосування примусового заходу. До заяви додається висновок комісії лікарів-психіатрів, який містить обґрунтування про необхідність продовження надання особі такої психіатричної допомоги. В подальшому продовження застосовування примусового заходу медичного характеру проводиться кожного разу на строк, який не може перевищувати 6 місяців.

Особи, до яких застосовуються примусові заходи медичного характеру, мають право звертатися до суду із заявою про зміну або припинення застосування примусових заходів медичного характеру не частіше одного разу на 6 місяців та незалежно від того, чи розглядалося судом це питання в зазначений період.

Особа, до якої застосовуються примусові заходи медичного характеру, має право звернутися до обраного нею незалежного лікаря-психіатра з метою отримання висновку про стан свого психічного здоров'я.

У разі припинення застосування примусових заходів медичного характеру через видужання особи, які вчинили КП у стані осудності, але захворіли на психічну хворобу до постановлення вироку, підлягають покаранню на загальних засадах, а особи, які захворіли на психічну хворобу під час відбування покарання, можуть підлягати подальшому відбуванню покарання.

3. Примусове лікування – це лікування, яке застосовується судом, незалежно від призначеного покарання, до осіб, які вчинили КП та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб (ст. 96 КК України).

Хворобами, що становлять небезпеку для здоров'я інших осіб, наприклад, є туберкульоз, венеричні захворювання, ВІЛ/СНІД, наркоманія, токсикоманія, хронічний алкоголізм.

Застосування примусового лікування є правом, а не обов'язком суду. Воно застосовується за таких умов:

- 1) вчинення особою КП і призначення їй покарання;
- 2) наявність у такої особи хвороби, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб.

У разі призначення покарання у виді позбавлення волі або обмеження волі примусове лікування здійснюється **за місцем відбування покарання**. У разі призначення інших видів покарань примусове лікування здійснюється у спеціальних лікувальних закладах.

4. Спеціальна конфіскація – це примусове безоплатне вилучення за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених КК України, за умови вчинення умисного КП або суспільно небезпечного діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, за які передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а так само передбаченого ч. 1 ст. 150, ст. 154, ч.ч. 2, 3 ст. 159¹, ч. 1 ст. 190, ст. 192, ч. 1 ст. 204, ч. 1 ст. 209¹, ч. 1 ст. 210, ч.ч. 1, 2 ст. 212, ч.ч. 1, 2 ст. 212¹, ч. 1 ст. 222, ч. 1 ст. 229, ч. 1 ст. 239¹, ч. 1 ст. 239², ч. 2 ст. 244, ч. 1 ст. 248, ч. 1 ст. 249, ч.ч. 1, 2 ст. 300, ч. 1 ст. 301, ч. 1 ст. 302, ч. 1 ст. 310, ч. 1 ст. 311, ч. 1 ст. 313, ч. 1 ст. 318, ч. 1 ст. 319, ч. 1 ст. 362, ст. 363, ч. 1 ст. 363¹, ч. 1 ст. 364¹, ч. 1 ст. 365² КК України (ст. 96¹ КК України).

Випадки застосування спеціальної конфіскації. Спеціальна конфіскація застосовується у разі, якщо гроші, цінності та інше майно:

- 1) одержані внаслідок вчинення КП та/або є доходами від такого майна;
- 2) призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення КП, фінансування та/або матеріального забезпечення КП або винагороди за його вчинення;
- 3) були КП, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), а у разі, коли його не встановлено, – переходять у власність держави;
- 4) були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення КП, крім тих, що повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання.

У разі якщо гроші, цінності та інше майно, були повністю або частково перетворені в інше майно, спеціальній конфіскації підлягає *повністю або частково перетворене майно*.

Спеціальна конфіскація застосовується також у разі, коли особа не підлягає кримінальній відповідальності у зв'язку з недосягненням віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, або неосудністю, або звільняється від кримінальної відповідальності чи покарання з підстав, передбачених КК України, крім звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності.

5. Згідно ст. 80 ЦК України, **юридична особа** – це організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку.

Уповноважені особи юридичної особи – це службові особи юридичної особи, а також інші особи, які відповідно до закону, установчих документів юридичної особи чи договору мають право діяти від імені юридичної особи.

Згідно з ч ст. 96³ КК України підставами для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру є:

1) вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із КП, передбачених у ст.ст. [209](#) і [306](#), ч.ч. 1, 2 ст. [368](#)³, ч.ч. 1, 2 ст. [368](#)⁴, ст.ст. [369](#) і [369](#)² КК України;

2) незабезпечення виконання покладених на її уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення будь-якого із КП, передбачених у ст.ст. [209](#) і [306](#), ч.ч. 1, 2 ст. [368](#)³, ч.ч. 1, 2 ст. [368](#)⁴, ст.ст. [369](#) і [369](#)² КК України;

3) вчинення її уповноваженою особою від імені юридичної особи будь-якого із КП, передбачених ст.ст. [111](#)¹, [258-258](#)⁶ КК України;

4) вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із КП, передбачених ст.ст. 109, 110, 113, [114](#)², [146](#), [147](#), ч.ч. 2-4 ст. [159](#)¹, ст.ст. 160, 260, 262, 436, 437-439, 442, 442¹, 444, 447 КК України;

5) вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із КП, передбачених ст.ст. 255, 343, 345, 347, 348, 349, 376-379, 386 КК України;

6) вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи будь-якого із КП, передбачених ст.ст. 152-156¹, 301¹-303 КК України.

Види *заходів кримінально-правового характеру*, які судом можуть бути застосовані до юридичних осіб:

- 1) штраф;
- 2) конфіскація майна;
- 3) ліквідація;
- 4) додаткові (нефінансові) заходи кримінально-правового характеру.

До юридичних осіб *штраф* та *ліквідація* можуть застосовуватися *лише як основні заходи* кримінально-правового характеру, а *конфіскація майна* – *лише як додатковий*. При застосуванні заходів кримінально-правового характеру юридична особа *зобов'язана відшкодувати нанесені збитки та шкоду в повному обсязі*, а також розмір отриманої неправомірної вигоди, яка отримана або могла бути отримана юридичною особою.

У випадках, передбачених ч. 2 ст. 96³ КК України, до юридичної особи можуть застосовуватися такі додаткові (нефінансові) заходи кримінально-правового характеру:

- 1) тимчасові обмеження діяльності юридичної особи;
- 2) тимчасове обмеження в отриманні прав та/або переваг.

У випадках, передбачених ч. 2 ст. 96³ КК України, до юридичної особи не застосовуються ліквідація та конфіскація майна.

Суд застосовує штраф виходячи з *двократного розміру незаконно одержаної неправомірної вигоди*.